

DE MENS IN HET HEELAL nov 1960

Mr Drs A. Börger

Op de site onder Syllabussen

De Mens in het Heelal.

Als wetenschappelijke ondergrond koos Mr.Börger ditmaal o.a. het werk van Pierre Teilhard de Chardin: "Het verschijnsel mens", omdat hij de ontdekker is van de Pekingmens, de kosmos als totaliteit tracht te doordenken (wetenschappelijk) en zijn werk beschouwd wenst te zien als de onthulling van de wet der herhaling.

Hij onderscheidt drie fasen n.l.

1. De pre-vitale.
2. De vitale, waarin materie tot leven komt.
3. De menswording van het leven.

Materie wordt tegenwoordig opgevat als verkorrelde energie. Terugschouwend in de tijd zegt hij niet verder te zien dan een homogene energiephase (dit moet dus een fase zijn, waarin het beginsel der differentiatie nog geen werkelijkheid geworden was).

Wij kunnen altijd verder teruggaan, maar dan verliest het feitelijke begin zich in "de nacht der tijden". Wat is de tijd ? Ervaringstegendeel van de ruimte. Ruimte: het Niet-Zijn als aanschouwelijkheid. Tijd: het Niet-Zijn als verleden (niet meer zijn), als toekomst (nog niet zijn), als heden (eenheid van beide)

Alle verschijnselen en voorstellingen verschijnen of stellen wij ons voor in tijd en ruimte. Wanneer de voorstelbaarheid ophoudt, houden beide op en verdwijnt ook de tijd "in de nacht". Ruimte en tijd, heel de kosmos, hangen af van het bewustzijn.

Aan het bewustzijn is het onbewuste voorondersteld. Onbewuste - bewustwording - bewustzijn.

Zijn is niet-zijn van niet-zijn, dus het absolute niet-zijn. Aangezien Zijn en niet-zijn dus samengaan, zijn zij het worden. D.w.z. dat Zijn Worden is.

Alles wordt en verwordt dus tevens, want aangezien Zijn in waarheid (wezenlijk) Niet-Zijn is, moet het zich als zodanig waarmaken, wat het doet door zich op te heffen.

Het Heelal is het eeuwige (tijdloze) proces van ontstaan en vergaan; worden en verworden; waken en slapen. De aarde werd eens ("in den beginne") geboren, is wakker geworden (de mens) en zal eens sterfen. Het geboorteproces van de aarde is te zien als een individuatieproces.

Bij het ontstaan van zonnen en planeten is de overheersende kracht die der concentratie, welke te qualificeren is als de wil tot eenwording. Tegenover de concentratie is de differentiatie te bedenken.

Alles is slechts in verhouding te denken. Zijn is worden, waaraan veranderen te bedenken is. Alles is dus ook iets anders. Alles verandert. Het Wezen is dus Verandering. De Verandering verschijnt als zijn negatie: bestaan. Daarom begint alles uiterlijk, want aan het middellijke gaat het onmiddellijke vooraf en het bestaande is onmiddellijke gesteldheid van Wezen.

Verschijnen - zich onmiddellijk stellen = zich bepalen, d.w.z. zich beperken.

Aan het begrip Worden wordt de gedachte der evolutie meegebracht.

In het proces der evolutie doet ook het bewust worden mede, waaraan vanzelfsprekend het onbewuste is voorondersteld.

Concentratie: wil tot eenwording en verbijzondering tevens.

Het ene algemene moet zich stellen als de vele bijzonderheden. Het algemene is niet zonder meer algemeen, want niets is zonder meer. Het algemene is het onbepaalde iets, oneindig, en stelt zich als het eindeloze aantal ietsen.

Als in wezen veeleenheid is het complex.
Het stelt zich als verschillende
(gedifferentieerde) bijzonderheden.

De concentratie brengt de differentiatie
en complexificatie aan zich mede.

Hoe verder het worden schrijdt, des te
gecompliceerder het wordt.

Wat zich ontwikkelt, wordt ingewikkelder.
Dit geldt ook voor het bewustzijn.

Het ontstaan van de aarde.
Concentratie van energie. Waarvandaan
"komt" de energie? Energie is reële
potentialiteit van worden en dus potentiële
werkelijkheid. Zij "komt" nergens vandaan;
zij is. Als onbeperkt is zij extensief; als
verbijzonderend (beperkend) intensief.
De middelpuntvliedende en zoekende
kracht.

Kosmische energie: plus en min;
het "veld". Hier spreekt de wetenschap
van verkorrelde energie.

De verkorrelde energie concentreert
zich hier en elders en overal. Het heelal
wemelt van middelpunten, die geen van
allen het middelpunt zijn.

Het leven is organisch gestelde werke-
lijkheid: het geheel bestaat uit de delen
en deze voor en door het geheel. Daar-
vóór is slechts mechanisch gestelde
werkelijkheid: de delen verhouden zich
tot elkaar onder de vorm ener eenheid,
die echter slechts in schijn eenheid is.

De cel is het eerste resultaat op de weg
om de eenheid te stellen. Zij concentreert
zich uiterlijk-innerlijk door de kernvorming.

De cel is niet een object zonder
antecedenten; zij is lang voorbereid en
tenslotte geboren. Zij is gevolg van het
overschrijden van de mechanische
concentratiemogelijkheid. Zij is een veel-
eenheid. Dat het leven ontstaat is niet
anders dan dat het eenheidsstreven zich

gaat realiseren. De ware eenheid is die
der tegen-delen, die wel onderscheiden,
maar niet gescheiden zijn. Zij is geestelijk,
ideeel.

Concentratie als streven naar verwerke-
lijking der eenheid, gaat steeds voort.
Zodoende komt het leven "vanzelf" en
dit voert tenslotte tot het denken, dat
nooit teneinde komt.

Het ontstaan van het leven is een
natuurlijke gebeurtenis en hangt dus
van het toeval af.

Het levende onderzoekt; het is spontaan,
d.w.z. eigener beweging bezig. Dit onder-
zoeken is aftasten. Het gaat hierbij voort
op goed geluk, maar komt door de zich
ontwikkende instincten tot selectie van
levensvormen en wijzen, die het vastlegt,
als definitieve vorm en wijze, die niet
definitief blijken te zijn.

Elk instinct past bij een oplossing van het
probleem van het leven. Instincten zijn
erfelijk. Ook het instinctleven evolueert.

De cel moge zich voortdurend herhalen,
het wezen blijft de verandering en dus
is het verschijnsel der mutatie geen
verrassing.

Het levende breidt zich uit door deling en
doordringing. De eerste manier is a-sexu-
eel te noemen de tweede sexueel.

Aanvankelijk overweegt de groep als vorm
van leven. Van individueel bewustzijn
(der individuen) is nog geen sprake.
Het individu is enkel functie.

Tastend differentieert zich de levende stof
tot phyla (stammen), die zich eveneens
tastend verder differentiëren. Zo ontstaat
phylum boven phylum. Slechts de laatste
vertakkingen zijn waarneembaar (de thans
levende planten en dieren als definitieve
resultaten) of naspeurbaar (de fossielen).

Het ontwaken van het leven is het ontwaken der psyche, die dus is voorondersteld.

In de door mij ontwikkelde gedachtengang is de psyche een nieuw stadium van het Zijn, meer innerlijk; een stadium waarin het element der eenheid doorslaggevend wordt. Het levende verschijnsel drukt de eenheid uit.

Leven is: eenheid worden. Volslagen kan dit alleen de mens. De volslagen eenheid is die van het volslagen identieke en dit is alleen in zuiver denken en in de "liefde", die stil geworden is. In de verschijnselenwereld overheerst het moment van het onderscheid.

De mens is onontkoombaar in het proces, dat heelal genoemd wordt.

Bij de zoogdieren constateren wij voor het eerst individuele vrijheid; het individu is niet meer enkel functie. Wel is de groepsziel nog sterk.

De zoogdierenwereld is in haar vele soorten evenzovele pogingen om het vraagstuk der individualiteit en der vrijheid op te lossen. Zij komt tot de feitelijke conclusie, dat alle wegen, die naar uiterlijke superioriteit voeren door middel van klauwen, tanden, slurven enz. doodlopen. Alles wat uiterlijk is, is beperkt.

Teilhard de Chardin: specialisatie verlamt; ultra-specialisatie doodt.

Vanzelf leidt het aftasten tenslotte naar het zoeken van een andere weg, de innerlijke. Het verkeringsproces der psyche gaat voort onder prijsgeven van het streven naar uiterlijke vervolmaking.

Het instinct is een psychische kern, die door een bepaalde situatie geactiveerd wordt. Het is nog niet vrij van de buitenwereld. Het is een vastgelegde "conclusie" uit aftasten geboren.

Het aftasten is een levensfunctie: verkennen, onderzoeken, concluderen. De conclusie wordt vastgelegd als soort met bepaalde instincten.

Het resultaat van het zoeken langs de innerlijke weg noemt Teilhard de Chardin: aristogenese. Resultaat: de apen; hoogste vorm: de mensaap. Deze is nog een onvolmaakt resultaat. Maar met de aap waren de evolutiemogelijkheden niet uitgeput, aangezien het aantal mogelijkheden oneindig is (en moet zijn) vanwege de oneindigheid van het heelal, dat niet opgaat in uiterlijke verschijnselen.

De evolutie is een voortdurend zoeken naar het antwoord op de vraag: hoe kan het beter? De stappen van instinct naar denken zijn: gevoel en intuïtie.

Het leven komt tot menselijk leven, waarin het moment der identiteit volstreekte werkelijkheid wordt. Het denken identificeert alles, maakt alles aan zich gelijk. Daarom is het heelal voor ons, zoals wij het denken.

Als de mens vindt de volledige verschuiving plaats van de groep naar het individu, waarin zich het personalisatieproces voltrekt.

Evenals het instinct accumuleert ook het denken. Het bewustzijn groeit, evolueert. De psyche volvoert het proces der spiritualisatie - de verkering tot Ik.

De geboorte der beschaving vindt plaats in het neolithicum. Oudste gebieden van beschaving: Mesopotamië en Aegypte.

Aanvankelijk leefden de mensen in groepen, evenals de apen en waren nog voornamelijk psychisch gebonden. Er is dan nog geen sociale sfeer. Deze ontstaat pas door rationele ordening. Beschaving en ontwikkeling der sociale sfeer is hetzelfde.

Er waren in de neolithische periode vijf brandpunten:

Nijl en Euphraat;

China;

India.

Maja-cultuur;

Polynesische cultuur.

De beide laatstgenoemde zijn van veel jonger datum dan de drie andere en hebben geen stand gehouden. Een opvallend kenmerk van de Maja-cultuur is het onmetelijke aantal mensenoffers dat gebracht werd. Ook kende deze cultuur nog het mensen-eten. Het valt dus te betwijfelen of hier van een hoogstaande cultuur te spreken is.

China heeft tot voor kort stilgestaan ondanks hoge specialisatie. Het keek achter zich. De leer van het Tao is die der identiteit, maar een waarin het moment van het onderscheid nog niet gesteld was en dus was er nog geen ware identiteit. India stelt het onderscheid wel; verstart er zelfs in. Het verhoudt zich afwerend tegenover de wereld der verschijnselen, en weet daardoor geen oplossing voor het vraagstuk der identiteit.

Belangrijker zijn de gebieden van Nijl en Euphraat (Aegypte en Mesopotamië) van waaruit een sterke invloed is uitgegaan via Griekenland en Rome op West-Europa. Eerst gelukt het ons om het bewustzijn volkomen los te maken van de natuur. Daarna konden zich de wetenschappen ontwikkelen.

Tot aan W.Europa staat alle cultuur in de ban van de Grote Moeder. En de r.k.kerk draagt dit nog over door de cultus van Maria. Luther doet op kerkelijk gebied de beslissende stap. Daarna maken wetenschap en wijsbegeerte zich geheel los van de theologie. Geweldige evolutie van het bewustzijn. De mens is te begrijpen als mutatie van het leven. Teilhard de Chardin noemt hem de hergeboorte van het leven. De mens is opheffing van natuur. In de Maja-cultuur en andere komt deze ophef-

ing niet verder dan de dood. China en India zijn hier boven uit, maar als pogingen zijn zij slechts gedeeltelijk gelukt. De Indische reïncarnatie-gedachte is een psychische evolutie-gedachte, die op Niets uitloopt.

Aegypte: elk verschijnsel is symbool afspiegeling van het goddelijke. Maar het onderscheid blijft duister. Griekenland geeft de oplossing. De Griekse goden hebben mensengedaante; zij zijn volmaakte mensen. De beschaving groeit, d.w.z. de sociale ordening. Rome bereidt het Westen den weg. Het Westen dringt zich als Ik op de voorgrond. Het Ik als het principe der negatie en daaruit de analytische wetenschap tot en met de psycho-analyse.

De mens als ontkenning van het verschijnsel kan niet zoals de dierenwereld doodlopen in definitieve vormen. Dus moet de mensheid zich tot een eenheid ontwikkelen. Identificerend wordt het Ik steeds meer omvattend, steeds meer persoonlijkheid, waardoor het de eigen negativiteit negeert tot positiviteit. De mens is op weg zich te ontwikkelen tot sociaal wezen; ook dit gebeurt vanzelf. Hij kan het ordenen niet laten, omdat hij als redelijk wezen ordenend is.

Teilhard de Chardin ziet in het heelal een doel. Dus ziet hij een voortdurend opstijgende beweging. Onbeantwoord laat hij de vraag; vanwaar? Het geloof in het absolute doel spreek vanzelf, omdat de mens het doelstellen niet kan laten, aangezien hij vrij is. Vrijheid is enkel in zelfverwerkelijking. Zelfverwerkelijking in doen (reëel en ideëel) en in liefde. Deze laatste is het gevoel (onmiddellijk ervaren) van identiteit. In de eenheid met de (het) andere zijn wij vrij. Omdat de mens vrij wil zijn, is hij gedwongen tot eenheid te komen met de overige wereld. Wie dit verhindert, is onvrij.
